

Резюме

Мельник А. И. Устав «Западноукраинского общества Лиги Наций» Ю. Романчука, Р. Перфецкого как отражение дипломатической активности эмигрантского правительства по защите права украинцев Галичины на свободное национально-государственное самоопределение.

В статье исследуется структура и содержание Устава «Западноукраинского общества Лиги Наций», созданного деятелями ЗУНР для поддержки усилий эмигрантского правительства и активизации общественного движения для защиты территорий, находящихся под оккупацией Польши и Румынии. Учредительный документ ЗУТЛН имел институциональное строение – штаб-квартиру, соответствующую организационную структуру, постоянные и вспомогательные органы. Это – свидетельство того, что эмигрантское правительство Е. Петрушевича стремилось предоставить ЗУТЛН статус постоянной международной организации, созданной для урегулирования всех вопросов, связанных с защитой национальных интересов галицких украинцев, после поражения освободительной борьбы.

Ключевые слова: Устав, общество, штаб-квартира, Лига Наций, национальные отношения, самоопределение, суверенитет, оккупация, международное право.

Summary

Melnyk A. “The Regulations of the Western ukrainian society of the League of Nations” by Y. Romanchuk and R. Perfetskiy as the reflection of diplomatic activity of the exile government of ZUNR to protect the right for freedom of Ukrainian Galicia nation- determination.

The article examines the structure and the content of the “Regulations of the Western ukrainian society of the League of Nations” – ZUTLNL, created by ZUNR figures to support the actions of exile government and the activation of social movement for defense of the territories that were occupied by Poland and Romania. ZUTLNL activity was the part of diplomatic activity of ZUNR immigrant government. The ZUTLNL founding document was developed by Y. Romanchuk and R. Perfetskiy. It consists of 6 chapters and 28 sections, has an institutional structure – the headquarter, appropriate organizational structure, permanent and subsidiary apparatus. This is the evidence that the exile government of E. Petrushevych sought to give ZUTLNL the status of permanent international organization, established to resolve all issues related to protection of national interests Ukrainian Galicians, after the defeat of the struggle for liberation .

Key words: The Regulations, society, headquarter, League of Nations, national relations, self-determination , sovereignty, occupation , international law .

Отримано 8.04.2014

УДК 348.02

О. П. МЕЛЬНИЧУК

Олег Петрович Мельничук, аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат богослов'я, протоієрей

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРИНЦИПІВ
ВІДНОСИН ЦЕРКВИ ТА ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ: ПРОПОЗИЦІЇ**

Взаємовідносини церкви та держави, з урахуванням постійних змін, які відбуваються, зокрема, у законодавчому полі, а також на етапі розвитку правничої думки в Україні, завжди є актуальними для суспільства, оскільки безпосередньо стосуються питання повного та ефективного гарантування прав людини і серед них – свободи віросповідання. Головним законодавчим актом, який гарантує свободу віросповідання, є Конституція України. Утім, сьогодні назріли фундаментальні законодавчі зміни саме в питанні конституційних відносин церкви та держави.

У дослідженні важливим є визначення та аналіз конституційно-правових принципів таких відносин, оскільки внесення змін та доповнень до основного законодавчого акта і, як результат, впровадження принципово нової моделі взаємовідносин церкви та держави в Україні на основі співпраці дозволить гарантувати фундаментальні права та свободи людини та громадянина.

Інтереси церкви та держави співіснують і перетинаються майже в усіх сферах суспільного життя. Церква не може бути поза процесами що відбуваються у політичних системах демократичного суспільства. Насамперед, в Україні це підтверджується тим, що лише в компетенції Верховної Ради України закріпити фундаментальні права людини та громадянина в цій сфері: свободу совісті та свободу віросповідання.

Крім того, релігійна діяльність є одним із чинників, що своїм впливом на державно-правову дійсність визначають самотність та особливість правової системи країни, громадяни якої сповідують ту чи іншу релігію. Водночас взаємовідносини держави та церкви безпосередньо залежать від рівня забезпечення свободи релігії в суспільстві.

Зокрема, держави, де релігія має статус державної, вибудували відносини, закріпивши їх у конституціях, законах та підзаконних актах. Наприклад, інша модель, де держава та церква є відокремленими інституціями, також має своє відображення у відповідних нормативних актах. Основні права на свободу совісті та свободу віросповідання містяться в головному законодавчому акті – Конституції.

Стаття 35 Конституції України передбачає право кожного на свободу світогляду та віросповідання¹: «Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність», – значиться в тексті Основного Закону.

Аналізуючи положення цієї статті можна дійти висновку, що відносини держави та церкви мають автономний характер. Підтвердженням того є п'ять конституційних принципів відносин церкви та держави в Україні. Це: гарантування свободи віросповідання, також у контексті заборони його неконституційного обмеження; відокремлення державних, комунальних навчальних закладів і релігійних організацій; рівність релігійних організацій перед законом; заборона дискримінації релігійних організацій та принцип відокремлення держави і релігійних організацій².

Отже, ч. 1 ст. 35 Конституції України гарантує свободу віросповідання як фундаментальний принцип. Гарантування цього принципу також закріплено в ч. 2 ст. 22 Основного Закону, де зазначено, що конституційні права та свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. Більш того, ст. 21 закріплює рівність громадян у своїй гідності та правах, а також що визначає такі права та свободи, як невідчужувані та непопорушні.

Розвиток відносин церкви та держави в Україні, а також їхнє подальше співіснування в законодавчому руслі мають більш формальний характер, незважаючи на закріпленість у Конституції головних принципів, оскільки їхнє співіснування, по суті, охоплює відносно невеликий проміжок часу. З іншого боку право на свободу віросповідання мусить гарантуватися всім об'єднанням віруючих, серед них і тим, члени яких належать до національних, релігійних меншин, нових релігійних рухів. Але якщо казати виключно про закріплення цього постулату на законодавчому рівні, Основним Законом у ст. 11 чітко передбачено сприяння державою консолідації та розвитку релігійної самобутності всіх корінних народів та національних меншин України. До прийняття Конституції України в Декларації прав національностей України від 1991 р. державою гарантується всім громадянам кожної національності право сповідувати свою релігію³. Тобто таке право повинно гарантуватися всім без винятку, зокрема й тим, хто належать до національних та релігійних меншин, нових релігійних рухів.

Відповідно до розуміння свободи релігії, що озвучили в Загальному коментарі Комітету ООН із прав людини до ст. 18 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, захистом цього фундаментального права користуються як традиційні або аналогічні їм за інституційними характеристиками або практикою релігії, так і недавно утворені релігійні меншини⁴.

Не можна залишити без уваги й норми, закріплені в різноманітних міжнародних актах. Зокрема, ст. 9 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод передбачає, що кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно⁵.

Друга частина цієї норми передбачає певні обмеження свободи віросповідання, зокрема: «свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб». Саме ці інтереси, заради яких на законодавчому рівні передбачається відповідне обмеження, закріплені і в ч. 2 ст. 35 Конституції України.

Утім, ці загальновизнані обмеження викликають багато дискусій. Зокрема, найбільше обговоренню підлягає саме питання громадської безпеки. А проте будь-яке обмеження свободи віросповідання має бути закріплено лише законодавчо в буквальному розумінні.

Отже, конституційно-правовий принцип відносин церкви та держави – свобода віросповідання, – по суті, складається з двох аспектів: реалізація цього права та його захист, закріплені на законодавчому рівні.

Наступний принцип – принцип відокремлення державних, комунальних навчальних закладів і релігійних організацій, закріплені у ч. 2 ст. 35 Конституції України. Щоправда, в цій нормі йдеться лише про відокремлення школи від церкви, крім того, саме таке формулювання закріплене і в назві відповідної статті основного нормативного акта.

Але за більш глибокого вивчення можна зробити висновок про ширшу дію цього принципу. Отже, статтею 6 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» передбачено, що державна система освіти в Україні відокремлена від церкви (релігійних організацій) і має світський характер.

Тобто держава не бере на себе справу релігійної освіти та виховання, така освіта є справою безпосередньо релігійних організацій та родини.

Запропонована у даній статті нова модель відносин між церквою та державою передбачає закріплення в низці законодавчих актів партнерської моделі взаємовідносин церкви (релігійних організацій) з державою при дотриманні принципу відокремлення та не втручання у справи один одного. Конституційні зміни мають бути і у відносинах церкви та закладів освіти, зокрема надання релігійним організаціям права засновувати навчальні заклади держстандарту освіти. А також за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, загальноосвітній навчальний заклад може взаємодіяти на партнерських засадах з церквою (релігійними організаціями).

ми) в частині впровадження духовно-моральних цінностей у навчально-виховний процес з метою збереження та зміцнення духовного здоров'я дітей, забезпечення їх духовного розвитку, а також виховання підростаючих поколінь у дусі релігійної толерантності та міжконфесійної співпраці, відновлення духовності та моральності українського суспільства. При цьому батьки або особи, які їх замінюють, мають право як ініціювати участь у виховному процесі представників церкви (релігійних організацій), так і приймати рішення щодо участі (неучасті) своєї дитини у конкретних заходах (відвідування занять тощо), що проводяться представниками церкви (релігійних організацій).

Таким чином, сьогодні в Україні реалізація конституційно-правового принципу відносин церкви та держави має в цілому позарелігійний та нейтральний характер, і водночас саме принцип відокремлення державних, комунальних навчальних закладів та релігійних організацій унеможливило в повній мірі надавати релігійну освіту об'єднаннями віруючих та утвореними ними задля цього установами.

«Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань», – значиться в ч. 4 ст. 35 Конституції України. Цим положення саме і закріплюється черговий конституційно-правовий принцип відносин церкви та держави – принцип рівності релігійних організацій перед законом. Цей принцип означає, що всі релігійні організації рівні в своїх правах, обов'язках та мірі відповідальності, а також рівні в залежних від держави умовах, можливостях своєї діяльності⁶.

Більш широко цей принцип закріплено в Розділі II Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». Так, визначається, що всі релігійні організації, незалежно від їхньої конфесійної приналежності, рівні перед законом і мають однаковий правовий статус, що не допускає встановлення будь-яких переваг або обмежень одних церков (релігійних організацій) щодо інших.

Важливим аспектом є те, що цей принцип поширюється не тільки на зареєстровані релігійні організації, а й на релігійні громади. Відповідно до Закону, релігійна громада є місцевою релігійною організацією віруючих громадян одного й того самого культу, віросповідання, напряму, течії або толку, які добровільно об'єдналися з метою спільного задоволення релігійних потреб. Станом на сьогодні реєстрація статуту (положення) релігійного об'єднання не є обов'язковим, але реєстрація релігійної громади як юридичної особи є обов'язковою, згідно чинного законодавства.

Відповідно до положень Закону держава захищає права та законні інтереси всіх без винятку релігійних організацій, будь-якого віросповідання, якщо їхня діяльність не суперечить вимогам чинного законодавства. Отже, конституційно-правовий принцип рівності релігійних організацій перед законом набув свого відображення спочатку в базовому законодавчому акті, а згодом, дещо з іншим формулюванням, його закріпили на рівні Конституції України.

Принцип заборони дискримінації релігійних організацій – передостанній серед конституційно-правових принципів відносин церкви та держави в Україні. Він базується на більшості міжнародних актів і знайшов він своє відображення як в Конституції України, так і в базовому законодавстві. Зокрема, ч. 2 ст. 24 Основного Закону передбачає, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Більш вузько це питання розкрито в Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації». Так, частина 5 статті 5 Закону передбачає заборону встановлення будь-яких переваг або обмежень однієї релігії, віросповідання чи релігійної організації щодо інших.

У цьому питанні не можна оминати увагою й норми міжнародного права, оскільки цей принцип передбачений великою кількістю міжнародними актами. Як приклад можна навести Декларацію ООН про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань⁷. Сьогодні юридичною спільнотою ця Декларація визначається як один із фундаментальних документів серед міжнародних актів, які регулюють відносини саме в цій сфері – сфері заборони дискримінації релігійних організацій.

Принцип заборони дискримінації релігійних організацій чи об'єднань віруючих у більш широкому розумінні обумовлює й відповідні вимоги до правозастосовної діяльності. Це передбачено статтею 4.1 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, де зазначається, що під час надзвичайного стану в державі заходи, які така держава може вживати, не повинні тягнути за собою дискримінації на основі релігії⁸. Крім того, цим документом, частиною 2 ст. 6 передбачено й те, що різного роду дискримінація повинна бути заборонена законом і закон повинен гарантувати всім особам рівний та ефективний захист проти дискримінації за будь-якою ознакою, зокрема й релігійною. Таким чином, із урахуванням міжнародних норм задля повної реалізації конституційно-правового принципу відносин церкви та держава – принципу заборони дискримінації релігійних організацій, Україні слід уживати всі можливі заходи, закріплюючи їх на законодавчому рівні, обумовлені заборонами дискримінації таких організацій та об'єднань.

Останній принцип, що прописаний Конституцією України – принцип відокремлення церкви від держави. Так, згідно із частиною 3 статті 35 Конституції України церква та релігійні організації в Україні відокремлені від держави і жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова. Даний конституційно-правовий принцип відносин церкви та держави потребує дискусії, обговорення та уточнення.

У Преамбулі Конституції України вказано, що вона ухвалена, зокрема, внаслідок усвідомлення відповідальності перед Богом.

Водночас у ч. 3 ст. 35 Конституції України встановлено, що церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви.

Вважаю, що вказане конституційне положення про повну відокремленість Церкви і Держави є продовженням ворожої, атеїстичної традиції тоталітарної радянської влади щодо духовенства та релігії у цілому, а відтак у сучасних умовах зазначений стан речей має бути модернізованим у напрямку конституційного забезпечення можливостей співпраці Церкви і Держави на користь суспільства.

Потреба у переосмисленні конституційно-правового регулювання відносин між Церквою і Державою підтверджується і самими суспільними реаліями життя Українського суспільства. Встановлене частиною 3 статті 35 Конституції жорстке відокремлення Церкви від Держави є суто інституційним. Адже на практиці Церква бере участь у житті держави, а держава – в житті Церкви. Так, Церква безпосередньо дотична до багатьох важливих державних заходів, а Держава позитивно ставиться до релігійно-культурних та церковно-соціальних проектів. Крім того Президент України приймає присягу на Євангелії, в православних богослужіннях на регулярній основі беруть участь найвищі посадові особи, 1000-річчя Софійського собору та 1025-річчя Хрещення Русі відзначали на державному рівні.

Отже, вказане положення ч. 3 ст. 35 Конституції України не може і не повинно бути перешкодою для співпраці Церкви та Держави на користь людини і суспільства. Адже будь-яка парафія може внести свою частку у вирішення соціальних негараздів. Йдеться і про шефство над дитячими будинками та установами пенітенціарної служби, й про опіку над знедоленими, і про допомогу асоціальним верствам населення, багатодітним родинам тощо.

Співпраця між Церквою та Державою повинна поглиблюватися задля втілення соціальних проектів у національних та загально церковних масштабах. Однак результативність та ефективність будь-якого такого проекту залежить від норм чинного законодавства.

Конституційний принцип в теперішній редакції Конституції України, де Церква відокремлена від Держави, фактично забороняє керівникам тих чи інших соціальних, культурних та освітніх закладів вести спільну діяльність з релігійними організаціями. І як наслідок, реалізація численних важливих корисних соціально спрямованих проектів в інтересах суспільства стає неможливою.

Відтак на сьогодні потрібна суттєво нова модель відносин Церкви та Держави, а саме: модель партнерської співпраці, з метою розбудови партнерських взаємовідносин релігійних організацій та державних інституцій, навчальних закладів та Церкви, забезпечення та реалізації права людини на свободу світогляду та віросповідання, зокрема в освітній галузі, консолідації українського суспільства, збереження та примноження його традиційної релігійної культури, релігійної української християнської самобутності та автентичності.

Разом з цим є очевидним, що зважаючи на розширення конституційних можливостей співпраці Церкви та Держави, необхідно закріпити положення про особливий статус християнства як традиційної для України релігії. Таке положення Конституції України буде повністю відображати як сучасний стан розвитку суспільства, так і історію духовного становлення Українського народу.

Досвід європейських держав демонструє поширеність практики закріплення на рівні Конституції положення про співпрацю традиційної для певного народу Церкви та Держави. Так, у Конституції Болгарії в ст. 13 зазначено, що традиційною релігією держави є східно-православне віросповідання. У ст. 9 Конституції Грузії також визнано виняткову роль Грузинської Православної Церкви в історії Грузії. У Конституції Греції в Основних положеннях Розділу 1 ст. 3 чітко зазначено, що панівною релігією в Греції є релігія Східно-Православної Церкви Христової. Моделі відносин Церкви та держави присвячено окремий розділ. Стаття 105 визначає правовий статус Святої Гори Афон.

З іншого боку не можна оминути увагою й міжнародний досвід у вивченні цього питання. Так, якщо казати про відокремлення виключно в контексті світського характеру, то подібний досвід мають такі європейські країни, як Франція та Німеччина. Зокрема конституціями цих країн передбачено свободу віросповідання і в них не існує єдиної державної церкви⁹. Попри те стверджувати про повне відокремлення неможливо. Так, у Франції особливий статус саме в аспекті відносин релігій та державних органів мають адміністративні одиниці Ельзас та Мозель. Законодавство цих регіонів визначає положення щодо статусу членів цих релігійних організацій, оплати праці, участі місцевих влад у фінансуванні та функціонуванні церковних закладів тощо. Конституцією Федеративної республіки Німеччина з урахуванням конфесійного розмаїття встановлено кілька видів релігійних організацій, які є юридичними особами зі спеціальним та загальним статусом.

Таким чином, поверхневий аналіз положень конституцій цих країн дає можливість зробити висновок, що співпраця між церквою та державою існує, і вона повинна поглиблюватися задля втілення соціальних проектів у національних та загально церковних масштабах. Результативність та ефективність проекту залежить від норм чинного законодавства. Але в діючій редакції Конституції України забороняє керівникам тих чи інших соціальних, культурних та освітніх закладів спільну діяльність із релігійними організаціями.

Водночас цей принцип, за його буквального трактування, означає лише інституційне відокремлення, втім у сучасній практиці відносин церкви та держави, школи та церкви (як і в суспільній свідомості) залишається звужене його трактування – як фактична заборона участі релігійних організацій у втіленні моральних принципів у суспільстві.

У сьогоднішніх реаліях гостро назріло питання про створення нової моделі відносин церкви в повному її розумінні та держави. До речі, на початку квітня цього року Всеукраїнська Рада Церков та релігійних організацій ухвалила комюніке, відповідно до тексту якого висловлюється глибоке переконання в потребі вибудувати в Україні стратегічне партнерство церков та релігійних організацій з українським суспільством та

державою¹⁰. Тому запропоновані зміни до Конституції України та модель співпраці між Церквою та Державою на сьогодні є вже офіційною позицією УПЦ.

Таким чином, постає головне питання: як забезпечити впровадження нових відносин церкви та держави? Це можна зробити виключно внесенням змін до Конституції України. Законопроектом пропонується внести зміни до ч. 3 ст. 35 Конституції України, виклавши її у наступній редакції: «Церква та релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова. Традиційною релігією в Україні є християнство. Держава співпрацює з Церквою в сфері забезпечення соціальних та культурних інтересів людини».

Запропоновані зміни жодним чином не можуть слугувати підставою для об'єднання елементів церковної влади з державною владою у будь-якій формі. Зміни не обмежують права віруючих інших релігій, ніж християнство, та осіб, які не сповідують жодної релігії. Крім того, у ч. 3 ст. 35 Конституції України залишаються чинними положення про відокремленість релігійних організацій від держави та від школи, а також про неможливість визнання будь-якої релігії в якості обов'язкової.

Вказана юридична конструкція унеможливує поглинання Державою Церкви, а також запобігає злиттю Церкви та Держави. У запропонованій моделі відносин Церква та Держава – дві автономні інституції, які співпрацюють на користь людини і суспільства.

Важливим є те, що запропоновані зміни дуже чітко визначають сферу співпраці Церкви і Держави, яка обмежується виключно соціальними і культурними інтересами людини. Слід відзначити, що вираз «соціальні та культурні інтереси людини» є вживаним у тексті Конституції (зокрема, у ст. 36), відтак з'ясування його чіткого змісту не викличе істотних утруднень у правозастосовній практиці.

Потреба у переосмисленні конституційно-правового регулювання відносин між Церквою і Державою підтверджується суспільними реаліями життя Українського суспільства. Адже на практиці Церква бере участь у житті держави, а держава – у житті Церкви.

Так, Церква безпосередньо дотична до багатьох важливих державних заходів, а Держава позитивно ставиться до релігійно-культурних та церковно-соціальних проєктів. 1996 року, «усвідомлюючи відповідальність перед Богом», Верховна Рада прийняла Конституцію – Основний Закон України. У ч. 3 ст. 35 Конституції закріплено принцип відокремленості: «Церква та релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від Церкви». Попри те, що цей принцип, за його буквального трактування, означає лише інституційне відокремлення, в сучасній практиці відносин Церкви та держави, школи та Церкви (як і в суспільній свідомості) залишається звужене його трактування – як фактична заборона участі Церкви та релігійних організацій у втіленні моральних принципів у суспільстві. Такий конституційний принцип та його розуміння пов'язані з тоталітарною політикою колишньої радянської влади щодо духовенства та релігії в цілому.

Україна – історично християнська держава. У водах Дніпра хрестилася Київська Русь. Президент України приймає присягу на Євангелії, в православних богослужіннях на регулярно беруть участь найвищі посадові особи, 1000-річчя Софійського собору та 1025-річчя Хрещення Русі відзначалися на найвищому державному рівні.

Відтак ухвалення запропонованих у даній статті змін до Конституції України лише сприятиме підвищенню рівня соціального захисту населення, появи додаткових гарантій прав людини у гуманітарній сфері, а також призведе до консолідації суспільства на основі релігійної Української християнської самобутності та автентичності.

Аналіз головних конституційно-правових принципів показав нагальну потребу внесення змін до базового законодавства і, насамперед, до Конституції України, визнавши партнерські відносини церкви та держави.

Сьогодні назріли фундаментальні законодавчі зміни саме в питанні конституційних відносин церкви та держави. А саме – потрібно впроваджувати принципово нову модель взаємовідносин церкви та держави в Україні на основі співпраці, тобто коопераційну модель стосунків, це дозволить гарантувати основоположні права та свободи людини та громадянина. Зробити це можна лише на законодавчому рівні, шляхом внесення змін до Конституції України, до частини 3 статті 35 в наступній редакції: «Церква та релігійні організації в Україні відокремлені від держави. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова. Традиційною релігією в Україні є християнство. Держава співпрацює з Церквою в сфері забезпечення соціальних та культурних інтересів людини».

Така юридична конструкція унеможливує цезарепатизм та папоцезаризм, поглинання державою Церкви, а також запобігає злиттю Церкви та держави. У запропонованій моделі відносин Церква та держава – дві автономні інституції, які співпрацюють на користь суспільства.

¹ Конституція України // Офіційний вісник України. – 1 жовтня 2010 року. – № 72/1 [Спец. випуск]. – С. 15.

² Сергієнко Г. Л. Роль конституційно-правового регулювання відносин держави і релігійних організацій у гарантуванні свободи віросповідання в Україні. – С. 68–145.

³ Декларації прав національностей України // Відомості Верховної Ради України. – 31 грудня 1991 року. – № 53. – Ст. 799.

⁴ Лернер Н. Релігійні права людини на основі документів ООН // Релігійна свобода і права людини: Правничі аспекти: У 2-х т. – Т. 2. – Л.: Свічадо, 2001. – С. 117–178.

⁵ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Урядовий кур'єр. – 17 листопада 2010 року. – № 215.

⁶ Бондаренко В. Релігійна ситуація в Україні і перспективи її розвитку // Релігійна свобода: природа, правові і державні гарантії: Науковий щорічник / За заг. ред. д. філос. н. А. Колодного та к. філос. н. В. Єленського. – К.: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 1999. – С. 73–76.

⁷ Резолюція 36/55 Генеральної Ассамблеї ООН // Декларація о ликвидации всех форм нетерпимости и дискриминации на основе религии или убеждений от 25.11.81 // <http://zakon2.rada.gov.ua>

⁸ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права / Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.73 http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043

⁹ Володина Н. В. Особенности взаимоотношений государства и религиозных объединений в странах Европы для преодоления конфликтов на конфессиональной основе // Правовая инициатива. – 2013. – № 3.

¹⁰ Всеукраїнська рада церков прийняла комюніке: держава і Церква будуть стратегічними партнерами? // <http://church.ua/2014/04/03/miscblyustitel-kijivskoj-mitropolichoji-kafedri-ocholiv-zasidannya-vseukrajinskoji-radi-cerkov-i-religijnix-organizacij/>

Резюме

Мельничук О. П. Теоретико-правовий аналіз конституційних принципів відносин церкви та держави в Україні: пропозиції.

У статті досліджуються конституційні принципи відносин церкви та держави в Україні. Аналізуються конституційно-правові принципи таких відносин, пропонуються внесення змін та доповнень до Конституції України, запропоновано нову модель взаємовідносин церкви та держави на основі співпраці.

Ключові слова: релігія, Церква, держава, конституція, закон, законодавство.

Резюме

Мельничук О. П. Теоретико-правовой анализ конституционных принципов отношений церкви и государства в Украине: предложения.

В статье исследуются конституционные принципы отношений церкви и государства в Украине. Анализируются конституционно-правовые принципы таких отношений, предлагаются внесения изменений и дополнений в Конституцию Украины, внедрение новой модели взаимоотношений церкви и государства на основе сотрудничества.

Ключевые слова: религия, Церковь, государство, конституция, закон, законодательство.

Summary

Melnychuk O. Theoretical and legal analysis of constitutional principles in relations between church and state in Ukraine: proposals.

The article deals with the constitutional principles of church and state in Ukraine. Analyzes the constitutional and legal principles such relationship, offered amendments and additions to the Constitution of Ukraine, the introduction of a new model of relations between church and state on the basis of cooperation.

Key words: religion, Church, government, constitution, law.

Отримано 16.04.2014

УДК 340.12

І. Я. РУСЕНКО

Ірина Ярославівна Русенко, старший викладач Львівського державного університету внутрішніх справ, здобувач Національної академії внутрішніх справ

РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД

Розбудова та становлення України як незалежної, суверенної, демократичної та правової держави визначило необхідність формування національної правової системи. Нестійкість та часта зміна напрямків політичного розвитку констатувала складність ще зовсім молодій правової системи бути регулятором суспільних відносин. Як наслідок суспільство вимагає докорінних змін правового життя для відновлення ефективного функціонування правової системи України. .

Проблематика, пов'язана із вивчення правової системи, досліджувалась в працях українських вчених: Н. Оніщенко, Б. Малишева, С. Бобровник, М. Хаустової, Л. Удовіки, М. Мірошниченка, О. Нагорської та багатьох інших. Серед зарубіжних науковців питання функціонування правової системи розглядалося в наукових доробках В. Сирих, І. Ільїна, Е. Соловйова та ін.

Наявний аналіз питання правової системи в науці свідчить про увагу суспільства до проблеми формування правопорядку та визначення її як незалежної національної правової системи. Не менш важливим є аналіз правової системи з позиції інтеграції наукового мислення та розуміння необхідності реформування слабкої національної правової системи.

© І. Я. Русенко, 2014